

DE EENZAME REIZIGER

Uit het ouderlijk huis weggerukt

Kinderen zijn niet langer de nakomelingen van hun ouders. Ze groeien niet meer op in de bindende tradities van gemeenschap en verwantschap.

Dit is de meest belangwekkende omwenteling die sinds de Franse revolutie is teweeg gebracht. Maar omdat deze revolutionaire omwenteling niet was gewild is ze over het hoofd gezien. Het werd in gang gezet door de ontwikkeling van de massamedia en de wereldwijde verspreiding van de popcultuur die begon toen keizerin Sissy de publieke belangstelling wegrukte bij haar man, de Habsburgse keizer.

Tot diep in de twintigste eeuw is de verschrompeling van de volkse gemeenschap waarin men opgroeide, betreurt. Het Nationaal Socialisme en het Fascisme wilden dit proces van hogerhand teruggedraaien door ons angst aan te jagen voor boze buurmannen. Eigenlijk doet Wilders tegenwoordig nog steeds niet veel anders, maar nu als Nationaal Liberaal, die de belangen van de Joods-Christelijke tradities behartigt. Daarmee is hij echter nog beslist geen fascist of nazi. Wat ze gemeen hebben is slechts het nationalisme. Maar fascist en nazi wilden hun superieur geachte nationalisme ook aan andere volkeren opleggen om een wereldgemeenschap te vormen onder hun dominantie. Daar is bij Wilders al helemaal geen sprake en in feite wel bij zijn opponenten, de salafistische islamieten.

Zo zag de kritische Franse schrijver Bataille de mensen zich in de gemeenschap zonder reserve aan elkaar geven, waardoor het 'ik' wordt doorbroken, dat een object is van de communicatie waarin de wens vernietigd wordt. Die gemeenschap stelt ons naamloos tegenover de Ander en onze God radicaal tegenover een Extreme Ander. De verhouding tot het heilige wordt daarmee klemmend. Voor de gegoede burgerij is dit angstwekkend. Zij wil die verantwoordelijkheid niet op zich nemen. Daarom werd het heilige, als symbool voor het gemeenschappelijke streven van familie, volk en ras, maar afgeschaft. Volgens Bataille riep de burgerlijke democratie, zo, de catastrofe over zich af toen ze de gemeenschap afzwoer. In de 'tussenruimte' van de gemeenschap zoekt Bataille het gevoel voor de 'Innerlijke Ervaring'. Dat gevoel moet ons dichterbij de grens brengen waarop wij de ware aard ervaren van onszelf in relatie tot wat ons omringt. Als dat gevoel verloren gaat zal onze wereld onleefbaar worden, dacht hij. Bataille zoekt dus naar het Sublieme waarin het 'Hogere' zich kenbaar maakt. Maar hij wil daarvoor terug naar de tijd voor Kant en de zo enthousiast ontvangen geweldige en gewelddadige daden van de Jakobijnen. Kant zag in die hang naar het Sublieme het gevaar van een verblinding van het praktisch inzicht, door in dat wat niet begrepen wordt de emanatie van het 'Hogere' te zien. Voor dat 'Hogere' kan willekeurig welk Ideaal of welke Illusie worden

ingevuld!

Neem dan Guy Debord, de gedreven woordvoerder van de Situationisten uit de Zestiger Jaren. Guy zag de veronderstelde catastrofe zich aan zijn ogen ontrollen als een wijdverbreid Verleidelijk Spektakel, waarin de consumptiemaatschappij de gemeenschap om zeep helpt. In navolging van Marx riep hij opnieuw de proletariërs-aller-landen op, zich weer een gemeenschappelijke geschiedenis te verwerven. Maar zowel Bataille als Debord ontging het dat het onze kinderen waren die ontheemd raakten, zich niet meer thuis gingen voelen en van God en gebod los raakten. Ze gingen daar vooral toch veel plezier aan beleven zodra het ouderlijk toezicht alles op zijn beloop liet.

Al aan het begin van de achttiende eeuw kwamen de eerste fantasieboeken op de markt, die de burger, maar vooral toch zijn leergierige kinderen verstrooiing komen brengen. Merkwaardig is dat de jonge lezer meteen helemaal buiten het wereldgebeuren wordt geplaatst. De eerste populaire roman zette de toon: het verhaal over Robinson Crusoë.

Maar nog voor Marx volgelingen zich op het literaire toneel waagden was er een Franse schrijver die van de revolutionaire ervaringen getuigde die de wederkerige ontwikkeling van kapitaal en arbeid overschaduwde wat later door Marx tot een proces van vervreemding werd bestempeld: Stendhal. In Marx' tijd voegde een puberale dichter de daad bij het woord en trok de kuierlatten aan, de horizon tegemoet, wat nog het enige was wat hem in zijn ouderhuis interesseerde: Rimbaud. Marx schreef over de vervreemding van het bezit van de macht over de eigen bestaansvoorwaarden. Maar ternauwernood erkende Marx het 'dialectisch tegendeel' van die vervreemding: het bevrijdende van het achter zich laten van de platgeslagen paden en beklemmende betrekkingen, conventies en verantwoordelijkheden. Ternauwernood, want Marx onderkende dat de arbeider als een vrij mens de arbeidsmarkt betreedt! Door de ontwikkeling van de consumptiemaatschappij heeft hij zich die vrijheid in zijn kindertijd verworven.

Onze kinderen raken vanaf de eerste stap buiten de babybox losgeslagen, door de mediamieke inprenting van gewoontes, gedragingen, voorspiegelingen en verhalen die buiten hun directe leefwereld staan. Terwijl wij ons als ouders hebben laten opsluiten in de werkzame huiselijkheid, betreden onze kinderen nog voor ze goed en wel kunnen praten een publieke ruimte waarin ze opgaan om er aan ons te ontglippen. De muziek die uit onze radio galmt is de allereerste publieke bedwelmer en kinderverlokker. Vanaf de dag dat pappa thuiskwam met lees- en plaatjesboeken en een radio kocht om Hilversum te ontvangen, raakten zijn kinderen ontheemd. Terwijl de ouders dachten een geborgen en behouden huis in te richten, openden ze onbedoeld voor hun kinderen een onmetelijke speeltuin waarin hun kinderen aan het vaderlijk oog en toezicht ontsnapten. Ze konden ze onmogelijk nog volgen! Ze schiepen een speels besef van 'wat er in de wereld te koop is', terwijl hun kinderen daarmee om leerden springen. Hun eigen begrip

ging dat verre te buiten.

Althans zo verging het mij en mijn familie!

Kort voor zijn huwelijk, in '48 kort na de oorlog, abonneerde mijn vader zich op een boekenkring. Elk jaar stuurde de protestants-christelijk getinte uitgeverij Callenbach uit Nijkerk hem vier boeken. Die vonden een prominente plek in zijn bescheiden boekenkast, als bewijs voor de weetgierigheid van een gewone, hardwerkende Hollandse handwerksman. Als kind van negen rukte ik de boeken met mooie plaatjes uit die kast en waagde me voorzichtig aan de wondere zwarte drukletters. Ik begon te bladeren in 'Zo zag ik Voor-Indië' van Dr. P.C. Visser. Wazige afbeeldingen van de zwart-wit foto's die Visser in India, Kasjmir en Nepal had geschoten, gaven een verstilde impressie van een totaal verschillende wereld van het 'bij ons thuis'. Ik spelde de tekst van het reisverslag dat de kokette koloniaal nogal hautain had opgetekend. De door Visser als nogal simpel en bijgelovig voorgestelde bevolking van het Azië onder de Himalaya, trok in een bizarre processie aan mijn kinderoog voorbij. Het werd een stoet die nooit meer is gestopt en waar ik jaar na jaar steeds verder in op ging. Letterlijk steeds verder van huis komend, de hele aardbol rond. Zo verloor ik mijn kindertijd niet in dromen, maar in wereldwijde voorstellingen die me al op jonge leeftijd meer wereldwijs en volwassen maakten dan mijn ouders ooit waren geweest. Een meteen boezemde het mijn ouders angst in. Ik zou mijzelf in een werveling van verleidingen kunnen verliezen. Wat ze nooit zouden begrijpen was dat ik er een ander zelf vond, een oceanische identiteit dat met verwondering terugkeek op de bekrompenheid van thuis waar alles zo knus en gewoontjes had geleken.

vgl: G. Bataille; De Innerlijke Ervaring, Uitgeverij Gooi en Sticht, Hilversum 1989.

vgl.: G. Debord: De Spektakelmaatschappij

The appearance of the traveler

"....Desolation, I owe so much to Desolation,...."

"....because I knew that the little shack and that mountain would understand what it meant and I turned around and walked down the track, back to the world."

(Jack Kerouac in 'Dharma Bums', p. 189)

In his book 'On the Road', Jack Kerouac introduced a new kind of modern existence: the life of the lonesome traveler. The traveler is not going anywhere in particular. But he is not escaping from the here-and-now either. On the contrary, he is the only one who is there all the time everywhere. Kerouac wrote his book at the end of the fifties. A society of leisure was just starting to develop. For a whole generation, that of the beatnik- and the teenagers, his recollections were very intriguing. Now, travelling has become something everybody wants to. It is not a habit of some

sub-culture. It might be even the only real way to relate to the world in a global sense, much better than television. Because you have really been there, you have really seen it, experienced it and been part of a transient existence not as a visitor!

It seems the only way to escape from the deceptive appearances and strains of everyday life. From the non-emotional burden and involvement with the atmosphere of work and television. Because the traveler seems free to do and say what he wants. In real life this is not possible anymore because of the threat of getting too involved and entangled with one-another. A traveler never gets. And this is very important for finding rest.

As a visitor you are subject to all the rules of hospitality. This gives a responsibility. And it is burden to live up to responsibility if one can't escape it. From both sides.

But the traveler takes care of himself being apart. A traveler belongs there already with his or her special capacity of not being part of it. He is some kind of familiar onlooker, not a participant but some-one outstanding to show and interpret the daily circumstances on a kind of projection-screen. On the screen of the travel-story. A screen that rewards with a subtle smile if the image is good. That's why a traveler is almost all the time treated very well in the sense that things are shown to him or her the best and interesting way. The traveler gives the world an instant of reflection, because he or she is there only for a short while. He takes his reflections with him to next the place where he is staying. By that way he communicates in an essayistic way, he brings stories and takes stories. And stories are fundamental for an individual to color life and communicate without imposing an opinion. In order that every-one can judge for him- or herself. The traveler is the keeper of a relative knowledge, of reality and illusion intertwined.

a traveler's identity

If you have been travelling you become an interesting person, a personality. You become someone able to set yourself free and take a distant look which is not threatening but healing. The traveler is respected as such. What his real occupation is doesn't matter. Someone, who has been travelling adds to his personal status a tinge of wisdom. Something like someone older and wiser. Someone with true experience, someone with a suggestion of living through things and happenings.

A certain soft strangeness is supposed to have affected him or her. Something uncatchable. Because he can be gone anytime, he might not even really be there, constructing his stories being withdrawn in his mind. The traveler is the keeper of stories!

And for that reason he is able to give a sudden and surprisingly shift in the all too common points of view. This is his healing capacity. The traveler is able to show an environment the differences and give an opportunity to break through the opinions and habits stuck in a groove, while being diverting. He is appreciated for that capacity if he uses it. His presence gives

good-humor and is soothing. In his presence conflicts are treated with a smile. Because the main feature of his presence is that he cannot be touched by crisis and isolation. He shows that it is easy to surpass it with a smile. He or she unties and becomes a focal point!

For some secret reason the world starts to turn or spin around the traveler-visitor. Not only on a small-scale. The traveler has become a cultural focal-point. Still he or she is not self-centered, but a break through self-centeredness. But as a visitor everybody wants to make a good impression and gain his support, because he is someone somewhere else. The traveler isn't. That's why his presence is charged differently. His presence is existential and essential being a visitor-as-such. A separate way of BEING-THERE. Being-there supposes the possibility of exchange. And the acceptance of the traveler is a guarantee for that. A country without travelers is a country that cannot be taken serious. From which everyone likes to flee. Some sort of mythical Albania.

The coming and going of the tourist

So the traveler is a special visitor, a visitor at ease, not even a visitor in a normal sense. But he is not a tourist either.

A tourist always comes after the traveler. What the traveler has explored is been turned into a tourist-attraction afterwards.

The tourist is a would-be traveler. Kerouac introduced the urban-traveler, but he produced the modern tourist.

A tourist is someone who escapes from the strains of modern-life for a while. Something about modern life presumes that it is better somewhere else, being provocative, alternative, daring or adventurous. But when one lives in the places which are renounced for these attributes, life becomes much to straining, even threatening. So one has to go in search for a restraining factor too, projected in a some supposed kind of authentic security. Certainly the relaxation lies in the opportunity of not being responsible for the daily circumstances for a while. It can be projected into the easy-going aspect of the life in the place-to-stay, where one won't be long, belong! As a tourist, one hopes to find diversion, pleasure in all kinds of ways. One kind of pleasure is the visiting and recording of the authentic: of what used to be and is still there somewhere else (as an illusion, transmitted by the place one visits by guides and presentation). Still the tourist will never have the idea being part of the authentic. He only watches.

Authenticity is an esthetic value. It refers to harmony with the surrounding past and presence, labelled as 'beautiful'. The past is present because the buildings and the people tell the stories of an unbroken history, while modernity seems absent or not yet dominant. Authentic means being originated in a pre-modern existence. It can be mere reference too: still carrying an overwhelming element of pre-modernity.

Watching authentic cultures is contemplating about the past, coming in contact with the residues of a supposedly basically background. It supposes that something is lost in modern culture. For sure, this is considered to be a social and some kind of cultural attachment to a glorious past. Because that is what is no more necessary nowadays and has become a constraint in dealing with people in a businesslike society.

So the fascination of an authentic village in a backward country is on the same hand an expression of superiority: the tourist doesn't need to live that way anymore as a modern man or woman. He only needs that experience and knowledge in order to be considered broadminded. Something to talk about that adds to his personal image.

He is enchanted in an environment where the past is preserved and people toil to make a living. By a place where the only leisure is the pleasure of the tourist. When we visit an oasis in Northern Africa we are thrilled and excited by the busy-ness. People are traditionally living in a neighborhood where the means of existence seem to well up out of the earth. Their culture and beliefs are constant reminders of the attachment to the immediate natural resources, to the elements and to the people with which they live together in traditional ties. We can enjoy the customs by which life is managed, so different and seemingly more secure than our cybernetical management systems. We can enjoy their habits of existence and transportation: riding on a guided camel into the desert. The natives play with our nativity. Still they are feeling some kind of exclusion and inferiority. They try to seduce us to get addicted to their fascinating otherness. They are bound, we seem to be liberated from the attachment to a place and background! But they don't know about our loneliness, burdens, boredom and anxieties back home, and we don't know about their constrained and hidden desire to escape into ecstasy.

a traveler to stay

So much different for the traveler. A traveler doesn't need the search for authenticity, being authentic in a modern sense. For him there is no difference between past and present, because he doesn't look for diversion or relaxation in a 'more natural' setting. He knows that this is just holding up pretention, interesting to tell about back home.

If a traveler comes to the same oasis, he needs to be there. His course of life took him there. But never will he be bound by its circumstances for a simple reason. He can enjoy, but he has to go further to the next oasis, not his home. As a traveler he hasn't got a home, only a base. And there he is the perfect stranger because he doesn't share the memories anymore. His home is , where-ever he lays his hat. His memories are the memories of someone who has seen it all. The tourist is a settled person. The traveler is driven by a peculiar urge: to be by him- or herself, constantly untying the knots of the nets of attachment that even

he gets entangled in. It gives him an open mind free from moralities. But he pays a price: his life is a leaving behind, a constantly losing. He is the perfect loser, the eternal mourner. That's why the souls of most travelers are covered with callus. Only travelling alone is almost impossible. It ends into nothingness. If you keep leaving, you get lost in the desert or jungle of contemporary urban- or rural-life. In the first place the everlasting mourning has to be overcome. Living through a process of mourning leads to a 'life after death'. And we know that there are only two possibilities left: heaven or hell. Beyond the good and evil of a civil existence there is no god on your side. Only angels to guide you or devils to lure you into deathtraps.

a traveler's stronghold

The traveler needs to keep in touch with civil reality to get saved. He needs to be able to get in touch again. He needs a stronghold. Not only because he needs some means of existence. He needs some sacred lifeline to cling to. It might take years until this is found. And it needs to be a strong hang-up, a guiding angel that can't be lost. Something that 'keeps you busy' and is a fertile soil for growing a strong and independent identity in a global setting. This identity must be virtual, not all too solid and settled. It must be lenient, chameleonic. It must be fit for camouflage and adjustment in a changing environment.

As a traveler one needs to be taken serious. People need to know that you're not a fugitive, constantly having to prove yourself and always on the run and prone to running scared. A traveler needs to maintain that he is able to live by himself.

This is simply found in your capabilities of entertaining, most of the time by means of the special knowledge you offer. In the method by which you organize your experience, valid under every condition. Your method of designing the world only to attract attention and give inspiration. A method strong enough to avoid dependence and a need to give up and settle down. Even the people you meet must not feel the need to make you settle down! You're only possibility is to entertain, which is always the production of an effectual esthetic fascination. It only works when you're ahead of time or beyond the trends of time. These are the rules for modern travelling.

Of course the first urban traveler has set an example: Jack Kerouac's lifeline was thinking about travelling under global or cosmic circumstances. And with his books he kept in contact, being accepted as a visionary person.

But the vision produces the real. And the reality of travelling is tested best under global conditions. The only real country yet, where you can find them fit, still is America, being the country where global culture is in progress. Being a country with a lot of 'room to move'!

to be a modern traveler

In his book 'The Tourist', Doug McCannel suggests that being a tourist is the sublime kind of escape in the Leisure-society. It is elemental because in modern life people need some time to escape from exhaustion. It is Modern Life Optima Forma. I will not oppose to that proposition. Still I think that every tourist has an uncertain feeling about his search for pleasurable places. That his leasurable activities are not for real, because it cannot last. The kind of Leisure he looks for, and needs to for refueling his abilities to perform, are too easy, too comfortable. Sometimes he feels a bit ridiculous as a mass-phenomenon. It's not the real 'thrill', because he can't really let go, and be a participant in a shocking venture. He might even feel a coward, not being able to dislodge his social ties. But when he's home again he knows he must be glad that his life is well organized and taken care of, even on his holidays.

Until his world falls apart. Most of the time a life-crisis leads to a changing attitude. For instance being laid-off, or going to the process of divorce. After a deep depression very often one realizes that one really wants, even needs to be a traveler. That one wants to drift into the unknown. That one wants to explore the world between the real and the made-up. That one wants to rejoice living in stories, because ones normal life doesn't give any satisfaction any more.

Not many do know to let go and keep themselves together. But every kind of letting go is travelling in a certain way which fits to the mind and the possibilities. So travelling has nothing to do with going berserk. A mentally disturbed person can never be a traveler. You can try to take him serious but never can his stories be the stories of a travel. Travelling is the opposite of going mad, even the prevention of something like that happening. A person's life nowadays is like living in a train and trying to find and keep the right direction. This direction is just keeping your mind together. But a train sometimes runs off the metals. Most of the time this is just an accident. A person is not in control and cannot be blamed. Sometimes one can make a bad decision which pushes fate into a wrong direction. But always the fundamental frustration of not being able to continue one's journey leads to an inward neurosis. To funny stories in the loony-bin. Of course the mentally disturbed, the derailed traveler, tries to catch the world again by means of his neurotic, made-up stories. His stories are intriguing or fascinating. But they cannot be travel stories because they are only not for real, and centered around the shattered self. The inspirational, motivational and enthusiastic aspect of the interplay between the real and the made-up is lost.

So for the traveler there is one law: never get lost on your journey, never get distracted by impossible morals and emotions.

So the schizophrenic is a derailed traveler who is not able to organize his stories around the world outside. And the melancholic is a derailed traveler who lost the fights against his losses. And

the sentimentalist remains a tourist because he clings to a faked emotional companionship and vanities, and is not prepared to choose for detachment and further desolation. Frantic desolation is the only outcome we have to deal with in most of the situations we modern people get ourselves mixed up in. But it seems inescapable for everyone once in your life. And it will make us all traveler's. Because tradition is gone to pieces or is just a reconstruction, and leisure is too much a boring ritual.

Until returning home

But there remains a problem that holds us back. Can we live without belonging somewhere? Can we let go of all the benefits of well-organized modern life. But there is this very strong urge towards ecstasy, at least every once in a while, when 'all that (was) solid, melts into air', and only the air and the surface of the earth remains solid.

Modern life is living on a brink, the brink between being a tourist and being a traveler. And as travelers we do not belong in this sacred world anymore! You start to live in different surroundings, in a Separate Reality, in a world beyond what is normally taken for granted. The world around you and the people you meet, relate to and leave behind, are charged with a different kind of emotional value. As a traveler you live the life of a butterfly for others and a ghost for yourself.

Of a seemingly constant dying entertainer without a name. But I want to show you in this book that there is a way home where one belongs which is essential to the state of travelling. "Until the end" in the words of Jim Morrison, the lead singer of the Doors. Farewell!

vaarwel 'Emotional Rescue'

afscheid van thuis

If we travel, how do we relate to the places we visit. Do we feel some kind of attachment with the people we meet, or is every emotional exchange a fake, because they are only interested in our money and we only give an impression that we are interested, but our only interest is having a good time? Is there only a kind of total detachment and estrangement, because we do not really care for other people but only pretend to do so? And if we are somewhere else do we feel at ease, do we care for a 'feeling at home'? Or is the sense of dwelling, of feeling-at-home somewhere, altering to a state of feeling at home everywhere and nowhere, and becoming ephemeral.

McCannell veronderstelt dat de toerist/reiziger op zoek is naar een vermeende authenticiteit die contrasteert met de dodelijke

bekendheid thuis. Het vervelende alledaagse bestaan, waarin iedereen op zichzelf is komen te staan roept de herinnering op van een oorspronkelijker bestaan ergens anders. McCannell gaat verder dan dat en meent dat het alledaagse vals is en iedereen ertoe drijft om op zoek te gaan naar de ware ervaring die buiten de gedomesticeerde moderne omgeving ligt waarin we ons normalerwijze ophouden. Alle sociale verschillen verdwijnen in een universele speurtocht naar de meeslepende authentieke ervaring. Het verveelde individu zoekt volgens McCannell naar de oorspronkelijkheid van zichzelf die hij is kwijtgeraakt in zijn onderschikking aan een maatschappelijke dwang: die van de totaal geplande solidariteit van de moderne, door en door, bekende wereld. Die moderne wereld voorziet zelf in de toonbeelden van die veronderstelde authenticiteit door middel van informatie over en souvenirs van plekken waar het leven nog oorspronkelijk is. Dit zijn herinneringen aan dat wat wordt gemist en niet te koop is. Maar de authentieke ervaring wordt veronderstelt alleen beschikbaar te zijn voor die modern levende mensen die weer beginnen te leven door de banden met hun directe omgeving te verbreken. Hierin tekent zich opnieuw het verschil af tussen de toerist die weer terug gaat en de reiziger die verder gaat. Maar de vraag blijft hoe men zich dan tot de wereld gaat verhouden.

De aard van de reiziger

Deze vraag is natuurlijk in de reisliteratuur allang beantwoord. Colin Thubron heeft het voor ons op een rijtje gezet. Opmerkelijk is dat hij constateert dat de houding van de reiziger in de loop van de afgelopen honderd jaar fundamenteel is gewijzigd. In de toerist die in gezelschappen reist is hij niet geïnteresseerd, evenmin in de trekker die de greep op zijn leven en omgeving is kwijtgeraakt. Maar hij problematiseert de verschillen niet. Voor Kerouac is bijvoorbeeld duidelijk dat de zwerver, de bum, de ware reiziger is, die tot een hogere of meer verdiepte ervaring is gekomen. Het verliezen van de greep brengt de ervaring van pure eenzaamheid met zich mee. Pas dan doet de aangepaste wereld er werkelijk niet meer toe en komt de reiziger oorspronkelijk tot zich zelf. Maar Kerouac en met hem Burroughs, zoekt die oorspronkelijkheid in een transcendentie of transgressie. In een overstijgen van wat normaal is door dat te perverteren en zich daar in uit te leven. Alles wat normaal is moet worden vernietigd voordat het leven echt leuk wordt. En om dat leuke is het hem begonnen, met een stoer en goed gevoel over jezelf, in de zin van niet zijn als al die saaie pieten. Het gaat hem dus om een superieur onderscheid. De controle over het zelf moet daarvoor eerst worden verloren, wat hetzelfde is als je angst voor de anderen opzij zetten. Een soort psychopathiek en zelfkastijding is de dharma-bum niet vreemd. Maar de zwerver van Kerouac is iemand die een nieuwe ruimte nodig heeft die pas in de vijftiger jaren kon worden veroverd en er volgens Kerouac in Europa zelfs nooit is geweest. Een ruimte waar elke verplichting tot een emotionele (en culturele) binding en verantwoordelijkheid is verdwenen.

Voordat die ruimte kon ontstaan moest er iets gebeuren. Eerst moest de bom op Hiroshima vallen. Dit is wat Thubron is opgevallen toen hij de reisliteratuur doorploegde.

Die breuk heeft te maken met het ontstaan van de "Bombculture", zo treffend door Jeffrey Nuttall beschreven. En in samenhang daarmee met de ontwikkeling van de tienercultuur, met de opkomst van die groepen jongeren die absoluut opnieuw wilden beginnen te leven, zoals Collin McInness dat beschreef. Het is duidelijk: iedereen verwijst naar een veronderstelt verlies van een oorspronkelijkheid of een mogelijkheid dat terug te vinden door met de oude verkalkte wereld te breken die toch nergens meer goed voor is.

We keren terug naar Thubron. Vroeger bleek de reiziger al een bijzonder mens, maar was hij eerder beter toegerust dan onaangepast. Meer een zelfbewuste aristocraat die zich overal thuis voelt, dan een zwerver die zich tegen een aangepast leven verzet. De reiziger van vroeger is een ontdekkingsreiziger, een avonturier die nieuwe wegen baant, wetende dat die na hem zullen worden platgetreden. Maar hij doet dat in naam van de Westerse liberale cultuur die de hele wereld wil leren kennen en tot een behouden huis wil omvormen dat natuurlijk zijn geheimen houdt. De 'hobo', de 'dharma-bum' is in dat behouden huis ontheemd geraakt, omdat hij ontdekte dat hij thuis zijn vrienden had verloren toen die zich aan elkaar en hun omgeving hadden vergrepen en alleen nog maar een schone schijn ophielden.

De reiziger van voor de oorlog is een talentvol iemand, een uitgelezene die met ambitie reist: ter wille van de wetenschap of zaken. Hij weet ontberingen te doorstaan en zoekt naar de oorsprong van het bekende. Hij heeft een aangeboren en onuitroeibaar superioriteitsgevoel en koestert het verleden waarin de rijke bronnen liggen. Hij heeft een scherpe neus voor understatement en zelfspot omdat hij weet dat hij ten opzichte van de volkeren die hij bezoekt bevoordeeld is. Zijn drijfveer is een metafysische nieuwsgierigheid gepaard aan een zwak voor het goede leven en een hartstochtelijk individualisme.

Maar na de oorlog komt de reiziger tot de ontdekking dat hij inmiddels door vele specialisten is vooraf gegaan, met veelal dubieuze oogmerken, die zijn territorium al in kaart hebben gebracht. Hij constateert dat de wereld bijna geheel veroverd is, maar dat hij daarvan is vervreemd. En in het open leggen van alle markten is de wereld er niet boeiender op geworden. Hij wordt zich een basale angst gewaar die met zijn lef niet is te bestrijden: de angst dat er niets meer zal gebeuren en zijn reis geen doel meer heeft. De utopie van het veroveren van de wereld is veranderd in de nachtmerrie van de mogelijke nucleaire ramp of oorlog en de vernietiging van alle oorspronkelijke culturen en natuurlijke bestaansbronnen. Hij constateert dat de ontdekkingen van andere continenten tot processen van uitroeiing en onderwerping hebben geleid en een weerzin en schuldgevoel maken zich van hem meester. De wereld krijgt langzamerhand de omvang van een dorp en verliest elke exotische betovering. Vreemde landen verdwijnen en nu is de reiziger zelf vreemd en lachwekkend geworden. Hij voelt zich kwetsbaar en onzeker omdat hij naiever is als zijn omgeving. Hij

zal op zijn hoede moeten zijn en wordt zo verplicht in het heden te reizen. In een wereld die uit is op je geld is hij een eenling geworden die in zijn kinderlijke verlangen naar nieuwe dingen geen bondgenoten heeft en zich alleen nog maar op zijn verbeeldkracht kan verlaten om nieuwe einders voor ogen te houden. Natuurlijk is daarmee de belangrijkste verandering dat de westerse reiziger zijn superioriteitsgevoel heeft verloren, wat heeft plaatsgemaakt voor een subtiel gevoel van humor en een groot inzicht in de verschillen tussen mensen. Maar vooral voor een diep geworteld gevoel van onschuld: hij is niet gekomen om de wereld uit te buiten, eerder om voor de uitbuiting oog te hebben. Zo ongeveer traceert Thubron het ontstaan van een nieuw soort reisbesef, dat door bescheidenheid gekenmerkt wordt.

de houding tegenover thuis

Als reizigers stellen we ons dus bescheidener op tegenover onze omgeving. Maar zo naïef zijn we nou ook weer niet als we ergens arriveren. Het is niet meer zo dat we nieuwe ongekende landen en culturen ontdekken. Nee eerder toetsen we tweedimensionale beelden die ons al zijn ingeprent, aan de driedimensionale werkelijkheid. De authentieke culturen waarnaar we op zoek zijn, zijn door onze media, de televisie, de film en het geschreven woord, al in informatie, geluid en beeld in een documentaire, dramatische en melodramatische vorm als 'short-lived and sequential images' aan ons voorgeschoteld. Het zijn deze media die ons ertoe verleiden hebben om te geloven dat er ergens anders mensen zijn met hele eigen gevoelens en belevenissen in culturele verbanden die we met hen zouden kunnen delen. Ze willen ons doen geloven dat het ergens anders thuishoren tot onze beschikking staat en dat we op basis van die ervaring hier thuis een gevoel van superioriteit en aantrekkelijkheid kunnen hooghouden, door ons met die anderen die we hebben leren kennen te vereenzelvigen. Maar dat vereist dat we toerist blijven. En dat we onszelf voor de gek houden. Want het lijkt er veel meer op dat we juist onder invloed van die media en als gevolg van die aandrang tot reizen het gevoel dat we ergens thuis horen verliezen en ons alleen nog maar negatief in emotionele zin tegenover onze dagelijkse omstandigheden gaan opstellen. Het spel dat die media met ons spelen nodigt uit tot een terugtrekken uit alle bindende en verplichtende omstandigheden, omdat we ze als bedreigend en onvrij gaan ervaren. De media spiegelen ons immers voor dat we ten opzichte van dat wat ze ons voor toveren, ongebonden zijn en daar ongedwongen mee om kunnen springen, op zijn minst in onze fantasie.

Iedereen kent echter het merkwaardige verschijnsel dat zich voordoet bij terugkomst thuis van een lange reis. Daar waar we op onze plaats behoren te zijn blijkt alles plotseling totaal vreemd. Het is alsof we er niet meer bij horen, zo gewoon is het thuis en zo apart voelen we ons plotseling. Het meest beklemmende zijn de sociale verbanden waarin we ons weer moeten plaatsen. En het kan zijn dat men onze verhalen boeiend vindt, wij worden doodmoe ze te

moeten herhalen. En als de foto's van onze reis klaar zijn bekruipt ons het gevoel dat het leven voorbij is als we ze hebben bekeken: was dat nou alles.

Nu kan het zijn dat het komt door de verplichting weer aan het werk te moeten. Maar stel je voor dat we geen werk zouden hebben dan zou het nog verschrikkelijker zijn. De thuiskomst confronteert ons zeer nadrukkelijk met onszelf en met de zin van ons bestaan. Is het dan zo dat het bestaan meer zin heeft als we reizen? Niets is minder waar! Als we altijd op reis zouden zijn zou ons bestaan juist elke betekenis verliezen. Want de betekenis van een leven wordt ontleend aan wat het voor anderen betekent, zowel in de positieve zin van waardering, als in negatieve zin van een afwijzing. Dus pas thuis krijgt onze reis zin, omdat we met onze omgeving geconfronteerd worden. Wat er dan aan de hand is, is dat de zin pas dan wordt vastgesteld. Op reis zijn we vooralsnog aan geen enkel oordeel onderworpen. We kunnen ons op reis veel meer ons zelf voelen, omdat we ons ten opzichte van de plaatsen die we bezoeken niet hoeven waar te maken. Dat is pas thuis aan de orde. En dat is gewoon en tegelijk dermate inspannend dat het terugvallen in de oude verbanden een langdurige overspanning kan veroorzaken. Het beklemmende gevoel verdwijnt pas als we ons weer hebben waar gemaakt.

Als we op reis zijn relateren we ons dus niet tot de mensen die we bezoeken, die nemen we uitsluitend waar. We relateren ons tot waar we thuis horen en onze reis heeft betekenis in onze sociale setting. Die setting, dat zijn de spullen en de mensen waaraan we verknocht zijn. Hoe minder we daarvan bezitten, ook in de zin van een land waarop we trots zijn, hoe meer we geneigd zullen zijn ons op weg te begeven. Maar als we ergens thuis zijn dan betekent dat, dat de voor onze belangrijke zaken en personen zich op die plek bevinden. Zodra die niet meer aan een plek gebonden zijn, zodra die zaken meer of minder ver uit elkaar liggen worden we mobiel en onrustig. We willen al gauw weer liever ergens anders zijn. Het gaat om zaken of personen die ons een gevoel van eigenwaarde geven. Of nog beter eigenheid. Om de plekken waar ons cultureel kapitaal is opgeslagen en om de mate en wijze waarover we daarover emotioneel kunnen beschikken.

Een vergelijking met de zeeman dringt zich op. Een zeeman heeft volgens de mythe liefjes in elke haven. Daarom voelt hij zich alleen op zee thuis, omdat daar zijn verbeelding vrij spel heeft. Thuis bij vrouw en kinderen voelt hij zich ongemakkelijk. Hij heeft daar alleen een verantwoordelijkheid die hij toch niet waar kan maken omdat hij in levende lijve aanwezig niet weet hoe hij met zijn familie, have en goed, om moet gaan. Hij krijgt het gevoel, nadat de passie van het weerzien is verstreken, alleen nog maar te kunnen afgaan. Dus verlangt hij weer naar zee en naar die andere havens. Het voorgaande wordt momenteel sociaal gezien negatief beoordeeld, de zeeman is een onverantwoord mens die de zorg aan anderen overlaat. Maar het moderne oordeel is paradoxaal. Het hebben van meerdere 'havens', en het mobiel daartussen bewegen, verhoogt je status. Het maakt je ongrijpbaar en onmiskenbaar een wereldburger, omdat je van alle markten thuis bent. Het verhoogt je 'appeal'. Maar veel belangrijker is, dat het

de mogelijkheid geeft in het rijk van de verbeelding te leven! De mogelijkheid om niet door een bekrompenheid te worden gefrustreerd. En met het verbreden van de horizon wordt dat rijk vergroot, nog altijd gezien door de ogen van hen waartoe men zich verhoudt. In die zin is wel degelijk de verbeelding aan de macht en maakt men met zijn verbeeldingskracht indruk. En die verbeeldingskracht wordt ontleend aan dat wat de anderen niet toetsen kunnen, aan dat wat elders is beleefd en waar men iedereen mee afbluft. Zo gezien heeft reizen dus een verkoopwaarde en is de reiservaring koopwaar. Het toerisme is al een industrie, maar het reizen wordt Showbizz.

Het feest van gevaar voorbij de horizon

Maar reizen is natuurlijk ook een feest, een dionysische aangelegenheid. Met onze aangescherpte zintuigen gaan we op weg om ons over te geven aan indrukken. De wereld wordt een muziekkfestijn en even abstract beleefd als een modern-klassiek concert. Niet gebonden aan waarderingsnormen wordt de ervaring primair en de wereld puur spektakel. Bevrijd van de vraag hoe we op anderen overkomen kunnen we veel opener staan voor de indrukken uit de omgeving. Thuis behoren we ons maar al te vaak goed voor te doen of ons spectaculair te manifesteren. Op reis is de verhouding omgekeerd. Alles maakt op een indifferente manier indruk door de absoluut verschillende houding die we aannemen. Op die manier ontsnappen we aan de apollinische controle. We nemen de natuurwetten waar en raken opgewonden van die ervaring, maar voelen er ons minder dan ooit door bepaald. Maar voor die dionysische ervaring moet een prijs worden betaald. Zoals men bij het snorkelen boven het koraal door de adembenemende pracht wordt betoverd en vergeet dat de omgeving vele gevaren kent. Zo vergeet men in het opgaan in de reis dat men volledig op zichzelf terugvalt. Men moet hiertoe goed voorbereid zijn, want het spectaculaire schouwspel nodigt snel uit tot vergeetachtigheid. Met het aanscherpen van de zintuiglijke ervaring moeten we ook acht slaan op onze verdere lichamelijke condities. Want op de kracht van ons lichaam zijn we meer dan ooit aangewezen, we moeten daarop terug kunnen vallen.

We kunnen immers niet terug vallen op mensen die aan ons verplicht zijn. We zijn uit het gebied gestapt van de reciprociteit en solidariteit. Het leven is meer dan ooit een ingewikkeld spel van overleven. Dat is de ironie van de reis.

Knopen moeten worden ontward en schade moet worden voorkomen. Alleen superman is misschien niet aan de ontembare goden overgeleverd. Men moet er maar op vertrouwen dat er een beschermengel is die je uit alle benarde situaties redt, die onverwacht kunnen optreden.

Men is verplicht aan zichzelf overal een vriendelijke houding aan te nemen en een toonbeeld van goed vertrouwen te zijn. Al is het leven voor de reiziger geen strijd, de dreiging van het noodlot maakt de onderneming hachelijk. Omdat men niet weet wie men

vertrouwen kan, gelden de leefregels van de stadsjungle, zoals bezongen door Lou Reed in de song 'Busload of Faith':

"You can't depend on a wise man;
you can't find them 'cause they're not there.
You can depend on cruelty, crudity of thought and sound,
you can depend on the worst always happening.
You need a busload of Faith to get by!" (New York, 1989)

het binnentreden van de 'Global Village'

Er heerst tegenwoordig een algemene aandrang om te gaan reizen. Via vooral de literatuur wordt dat aangeprezen als het leven 'pur sang'. Dat wat de visuele media voorspiegelen mag men niet lui in de stoel voor lief aannemen. Alleen door de reiservaring kan men pas werkelijk toetreden tot de gemeenschap van de 'Global Village'. De media zijn maar show. Ze zijn de vormen die het vermaak in die 'Global Village' aannemen. Het dagelijkse ervaart men onderweg. Om erbij te horen willen we het liefst zo lang mogelijk onderweg zijn. De wereld die we van de tv alleen nog maar kennen in ontelbare 'ogenblikken', eigenen we ons op reis werkelijk toe. Terwijl we als reiziger eindelijk zijn bevrijd van de verplichtingen die relationele verbanden ons opleggen. Niet dat we zo nodig die relaties willen verbreken. We willen er alleen niet op worden vastgepind en door worden gefrustreerd in het zoeken van onze mogelijkheden om andere bronnen aan te boren. Reizen als fenomeen staat dus voor het loskomen van de oorspronkelijke verhoudingen waar we ooit deel van uitmaakten. Zoals dat dertig jaar geleden het geval was met de popcultuur die zich tegen de gesettelde maatschappij afzette. In de popcultuur was men alleen nog maar verbonden met en gebonden door het idool. Het idool was het lichtend voorbeeld, de vaderfiguur, om met thuis te kunnen breken en een eigen bestaan vorm te geven. Maar het was nog steeds in een afhankelijke en eigenlijk onvolwassen relatie, oftewel men was nog steeds van relaties afhankelijk. In de reiscultuur zijn er geen idolen meer, hooguit voorgangers uit literaire hoek: reizigers die de reiservaring professioneel onder woorden kunnen brengen, zoals Naipaul of Theroux. Maar met die voorgangers is men niet meer verbonden in een spectaculaire, gemeenschappelijke cultuur. Men is alleen nog maar opgenomen in de gehele wereld als spektakel.

Maar met het verstrijken der jaren wordt het resultaat duidelijk van wat het ongebreidelde reizen oplevert. Wat is er uiteindelijk van Kerouac geworden? Kerouac bezong het heil van de hobo. Maar al in '68, het jaar waarin de verbeelding aan de macht kwam, zingt Bob Dylan: 'I'm a lonesome hobo, without family or friends'. Van Kerouac is sindsdien weinig vernomen. De schrijver Charles Bukovsky lijkt model te staan voor het aftakelingsproces van de reiziger. Niemand heeft beter de leegheid beschreven die dat bestaan met zich mee kan brengen, omdat hij de kunst verstaat om de pretenties van de schrijver/reiziger op een

ironische manier te kijk te zetten. Nog beter dan in zijn boeken gebeurt dit in de film 'Barfly'. Twee hedendaagse filmhelden en sekssymbolen, Faye Dunaway en Mickey Rourke, tonen daarin onbeschaamd de afgang van het ouder worden aan de lagere wal van een vrijgevochten bestaan. Met de nodige ironie wordt aangetoond dat alles ijdel is. Vooral ook de welvarende wereld van de Kunst die zo nodig in een mateloze bewondering de doorleefde reiziger op een voetstuk wil plaatsen als hij van dat doorleven maar zou willen getuigen!

Om die afgang te voorkomen is het verleidelijk om nietsontziend te worden. Om achter het vriendelijke voorkomen een keiharde opstelling aan te nemen en daarmee de overweldigende wereld tegemoet te treden. Maar dan is meteen het eind zoek dat in 'Barfly' tenminste nog duidelijk is. Nooit zal Bukovsky zijn trots en geloof in de oprechtheid verliezen, hoogstens bij tijd en wijle de controle over zijn bestaan als de drank dat van hem overneemt. De nietsontziende reiziger zou zijn hele leven worstelen met het wegdrukken van de schuld die door het loslaten van het geloof in de oprechtheid veroorzaakt wordt. Hij zou terecht komen in de spiraal van de paranoia, die hij toont in een verbeterde afstandelijkheid zodra hij door zijn vlotte manier van doen aan zijn trekken is gekomen. Hij zal ogenblikkelijk weer verder moeten trekken om weg te vluchten voor de schade die hij aanricht.

Het aannemen van een afstandelijke stijl

Het beste is gewoon een leefstijl aan te nemen, een eigenaardig voorkomen waarop men altijd terug kan vallen. Eigen en aardig in de zin van charmant. Het spreekwoord luidt: met de hoed in de hand komt men door het ganse land. Het in de hand nemen van de hoed wijst op een minzame beschaafdheid. Maar de hoed wijst als kledingstuk op de stijlvolle manier waarop men door het leven gaat.

Het Engelse spreekwoord 'where-ever I lay my hat, is my home' drukt dat nog duidelijker uit. De hoed zelf vormt het huis van de reiziger en de hoed is zelf weer het teken van het reizen. Het neerleggen van de hoed is een teken dat men de omstandigheden waarin men verkeert respecteert. Maar de neergelegde hoed toont dat er weldra weer een moment kan aanbreken dat men gaan moet. De hoed zelf is een teken van stijl! (Niet voor niets zijn er talloze soorten hoeden waarmee de dragers hun reisstijl aangeven, zelfs als ze aan de kapstok hangen.)

Met de hoed verbergt men niet het gezicht, maar men bedekt het hoofd. Dit schept een beschaafde afstand. Met de hoed op wordt men niet intiem. En de hoed verwijst naar een tijdsbesteding na het werken. Op zijn werk draagt de arbeider een muts of helm, tijdens het sporten de sporter een pet. Maar zetten beiden een hoed op dan scheppen ze tot hun dagelijkse bezigheden afstand.

Men is dan een 'gentle'man, minzaam maar emotioneel niet betrokken. De hoed wijst op een gereserveerde houding en allang niet meer naar een sociale status. Wat men denkt houdt men liever

voor zich zelf en emotionele uitingen zijn uit den boze.

En daarmee is eigenlijk benoemd wat de houding is die de reiziger tegenover de wereld waarin hij rondtrekt aanneemt. Het is een houding van reserve. Vriendelijk maar voorzichtig. Er wordt wel degelijk een emotionele relatie gelegd. Maar een wederzijds beslag moet worden vermeden, men kan niet emotioneel afhankelijk worden. De reiziger en zijn omgeving kunnen niet echt tot elkaar komen, maar wel een wederzijdse waardering laten merken. Een dankbaarheid voor de genoten gastvrijheid en een waardering voor het aanwezig zijn. Daarom heeft het afscheid altijd wel degelijk een diepe emotionele lading. In het afscheid blijkt de tragiek van het besef dat men zich op de emotioneel gelegde band niet kan verlaten. De wereld van het reizen is toch vooral een vreedzame wereld waarin het zich overgeven aan de lotsbeschikking de huiselijke afhankelijkheid heeft vervangen. Er kan van alles gebeuren. Maar emotioneel is er niets meer om op terug te vallen omdat niets blijvend is. Emoties kunnen een mens niet meer redden. Dat zal hij alleen met zijn verstand moeten doen. Hij zal dus altijd bij zichzelf thuis moeten zijn. En bij zichzelf op bezoek! Hij is zelf de eerste en de laatste waaraan hij de wederwaardigheden opdist. Hij zal er alleen zelf betekenis aan kunnen geven. Of er nog anderen zijn die daarvoor belangstelling tonen ziet hij wel.

Vaarwel, emotional rescue!